

SCHITTEREN

Cor van Gelderen
& Wouter van der Tol

INDE SCHADUW

De beste planten voor donkere plekken

HL BOOKS

© 2023 Cor van Gelderen, Wouter van der Tol / HL Books

Fotografie: Wouter van der Tol en Cor van Gelderen
Omslagontwerp en boekverzorging: Elske Verharen, Studio Oxéδιο
Persklaarmakers: Barbara Luijken en Marijke Overpelt
Projectbegeleiding en eindredactie: Hélène Lesger
Productiebegeleiding: Wouter Eertink

ISBN 978 94 6471 109 7
NUR 424

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Uitgeverij HL Books - info@hlbooks.nl.
www.noordboek.nl/hl-books

INHOUDSOPGAVE

- 13 Inleiding
- 21 Over dit boek
- 23 Kijken, kijken en nog eens kijken
- 29 De vijf niveaus van een tuin
- 33 De een na de andere
- 39 Kleur en licht in de schaduw
- 45 Anders denken over de indeling
- 55 De ene schaduw is de andere niet
- 61 Eten uit de schaduwtuin

69 PLANTENLIJST

- 222 Bijzondere eigenschappen
- 234 Bezoektuinen

INLEIDING

veral op onze wereld komen planten voor, hoe ingewikkeld de omstandigheden ook zijn. Van winderige bergtoppen, zompige moerassen tot zanderige duinen, er zijn altijd planten die het op die locaties heerlijk vinden. Dat geldt ook voor plekken waar geen of weinig zon komt. Dit boek gaat juist over planten die een plekje in de schaduw aangenamer vinden dan de hele dag bakken in de zon. Het aardige van die planten is dat ze een probleem voor ons oplossen. Er zijn immers vrijwel geen tuinen die niet een schaduwrijk deel bevatten. Al is het maar door die hoge schutting, de grote boom van de buren of de ligging van de tuin op het noorden.

Ik ben door de jaren heen deze plekken gaan koesteren. Vele van de schaduwminnende planten staan hoog op mijn favorietenlijstje. Zelfs als er van nature weinig schaduw is, probeer ik die te creëren door bomen te planten. Dat heeft als belangrijk bijkomend voordeel dat ik ook zelf in de tuin niet de hele dag in de zon hoef te bakken, maar lekker koel in de schaduw van de bomen kan zitten. Bovendien kan ik dan genieten van het licht dat door het bladerdek valt en van de geweldige planten die daar willen groeien.

Mijn liefde voor bostuinen is een direct gevolg van mijn jeugd. Samen met mijn ouders, die gepassioneerde plantenliefheb-

◀ **Acer palmatum 'Dissectum'**

▼ **Korstmos is een teken van gezonde lucht.**

▼ **Cyclamen, meer dan alleen een kamerplant**

- ▲ De herfstkleur van de amberboom en de tupelo
- ▶ Cornus 'Norman Hadden' gecombineerd met Hydrangea serrata 'Preziosa'

bers waren, heb ik veel tuinen goed leren kennen. Soms omdat het tuinen waren van goede plantenvrienden van mijn ouders waar we vaak op bezoek gingen, zoals Arboretum Wespelaar of de Japanse tuin in Clingendael. Ik kon daar heerlijk door de tuin zwerven terwijl mijn ouders over planten zaten te praten. Vaak ook omdat onze vakanties altijd op de een of andere manier langs beroemde tuinen voerden, zoals Le Vasterival of The Savill Garden. En eenmaal gegrepen heb ik de rest van mijn le-

- ▶ Voorjaar in de Japanse tuin van Clingendael

- ▲ Berken zijn er in diverse stamkleuren.
- ◀ Rododendrons in The High Beeches
- ▼ Camellia japonica is een echte voorjaarsbloeiër.

ven altijd graag bostuinen bezocht. Ik heb een voorliefde voor sommige tuinen ontwikkeld die nooit meer overgaat, zelfs niet als de hoogtijdagen van de betreffende tuin misschien achter ons liggen. Eenmaal verliefd verdwijnt het gevoel nooit meer helemaal. Dat kan soms in kleine dingen zitten. Neem bijvoorbeeld de stam van de berk in Jardin de L'Etang de l'Aunay in Frankrijk. Wat geeft die een fijne schaduw op de rijk gevarieerde kruidlaag eronder.

Ik heb een tijdje gewerkt in Glendoick Gardens, de rododendrontuin van de familie Cox in Schotland. Niet alleen heb ik daar een zwak voor rododendrons ontwikkeld dat nooit meer helemaal is overgegaan, maar ik zal ook nooit het gevoel vergeten van rust en verwondering tegelijkertijd, toen ik aan het einde van de dag door de rododendronvallei dwaalde, op weg naar de cottage waar ik toen woonde. Zoveel vergankelijke schoonheid.

Als dit boek een beetje dat gevoel aan jou kan overbrengen en jou kan inspireren om schaduwtuinen te omarmen in plaats van schaduw als een probleem te zien, heb ik bereikt wat ik wilde.

Ik schreef al eerder, samen met Hans Bruckman, onder regie van Bram Wolthoorn, een boek over schaduwplanten. Maar in de bijna tien jaar die er tussen dat boek en deze editie zitten heb ik rustig doorgestudeerd en vooral ook veel meer ervaring opgedaan met het ontwerpen met schaduwplanten. Kortom, het werd hoog tijd voor een nieuw boek over schaduwplanten.

►► **Verschillende soorten schaduw zorgen voor verschillende onderbegroeiing, zoals op Buitenplaats Berg en Vaart.**

PLANTENLIST

◀ **Acanthus hungaricus**

Acanthus

Acanthus

VASTE PLANT, LICHTE SCHADUW, KRUIDLAAG

Het is verfrissend, zo lijkt me, om een plantenlijst van schaduwplanten te beginnen met een twijfelgeval. Acanthus kan namelijk ook prima in de zonnige border gebruikt worden. Maar deze statige vaste planten verdragen schaduw verrassend goed en er zijn geen schaduwplanten te bedenken die er ook maar iets van weg hebben. Vooral dat laatste kenmerk maakt ze voor een tuinontwerper interessant. Immers in de schaduwtuin moet je het ook voor een belangrijk deel van structuren van blad en bloem hebben. En de kwaliteit van de acanthus, die soms ook wel berenklauw wordt genoemd, ligt in beide. Als je voor een bijzondere bladvorm gaat is de Acanthus spinosus 'Spinosissimus', die echt overal gestekeld is tot onder op het blad aan toe, een aanrader. Dat de bladeren zo gestekeld zijn is geen ramp. Je moet deze plant toch niet verplanten, want ieder worteltje dat blijft zitten zorgt weer voor nieuwe scheuten. Dus laat hem vooral met rust. Ik val vooral voor de bloemvorm, zoals bij de 'Morning Candle', die mooie zachtroze bloemen heeft. Geef de acanthus het voordeel van de twijfel.

Acer

Esdoorn

BOOM, LICHTE SCHADUW, BOOMLAAG

Acer of esdoorn staat hoog in mijn favorietenlijstje van planten voor de schaduwtuin. Veel soorten zijn geschikt als kleine boom om lichte schaduw te geven, en de meeste esdoorns staan

◀ **Acer triflorum**

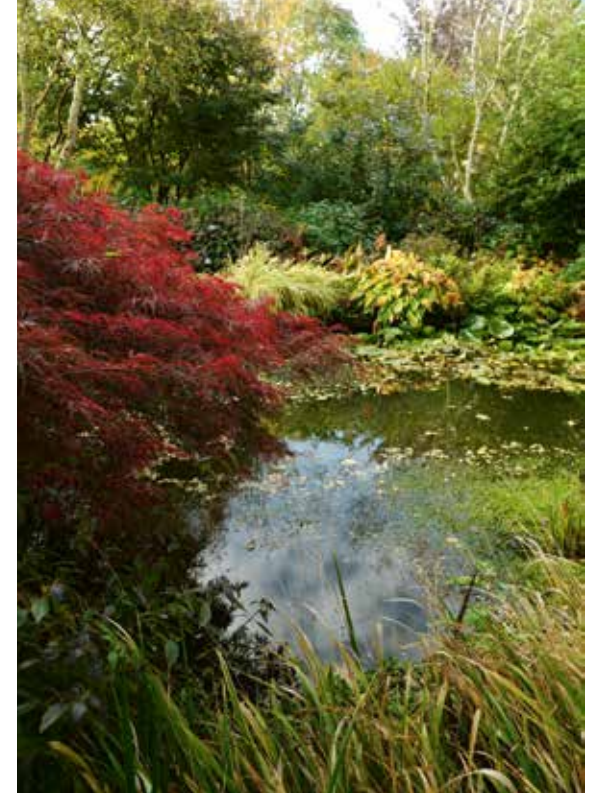
bij voorkeur in de lichte schaduw van grotere bomen. Het is onmogelijk om compleet te zijn; mijn eigen kwekerij heeft al meer dan duizend verschillende varianten. Toch mogen er een paar niet ontbreken. Laat ik beginnen met een paar fantastische kleine boompjes: Acer griseum of papier-esdoorn en Acer triflorum horen wat mij betreft tot de top van de bomenwereld. Allebei hebben ze transparante lichte kronen die voldoende licht doorlaten voor al die planten die eronder moeten groeien. Ze zijn ongevoelig voor ziektes, hebben mooie stammen en een super herfstkleur.

Acer

Japane esdoorn

STRUIK OF BOOM, LICHTE SCHADUW, STRUIKLAAG OF BOOMLAAG

Veel bekender en minstens net zo belangrijk in de schaduwtuin zijn de Japanse esdoorns. Heb je even? Het duurt namelijk wel even om alle kwaliteiten van de Japanse esdoorns op te noemen: een enorme variatie in bladkleuren, niet alleen tussen de honderden verschillende cultivars, maar ook in het seizoen; prachtige groeivormen die hen ook in de wintertuin aantrekkelijk maken; en hun verdraagzaamheid ten opzichte van andere planten. Vrijwel alles wil groeien in de schaduw van een Japanse esdoorn. Ze leveren nauwelijks enige wortelconcurrentie. Het enige waar je bij esdoorns op moet letten is de grond. Ze zijn een uitgesproken

▲ **Acer palmatum 'Garnet'**

liefhebber van losse en luchtige grond. Dus leef je uit met bladcompost. Terughoudendheid met water en mest geven is ook belangrijk. Ze hebben veel minder nodig dan je denkt.

Acer

Streepjesbast-esdoorn

BOOM, LICHTE SCHADUW, BOOMLAAG

Een aparte groep binnen het geslacht esdoorn wordt gevormd door de streepjesbast-esdoorns; als we lekker wetenschappelijk willen doen, de sectie Macrantha. Kleine tot middelgrote bomen met meestal drielobbig frissgroen blad, al zijn er natuurlijk uitzonderingen. De belangrijkste onderscheidende eigenschap is de stam. De jonge takken hebben een waslaag die niet

▲ **Acer rufinerve**

meegroeit als de takken of stammen dikker worden. In een streeppatroon blijft het residu van de waslaag achter. De jonge takken van streepjesbast-esdoorns zijn meestal groen, maar ik heb ooit een zaailing geselecteerd met vuurrode wintertakken. En dan met zo'n leuk wit streepje. *Acer x conspicuum* 'Phoenix' heet dit fraaie exemplaar, maar jammer genoeg is het geen erg gemakkelijke plant. Gelukkig zijn er nog meer mooie cultivars die wat gemakkelijker zijn, zoals *Acer davidii* 'Karmen' en 'Rosalie', allebei vernoemd naar mijn oudste dochter, die ik voor de zekerheid alvast twee namen had gegeven...

Aconitum

Monnikskap

VASTE PLANT, LICHTE SCHADUW, KRUIDLAAG

De late bloeitijd, in de nazomer, van de bekende *Aconitum carmichaelii* 'Arendsii', misschien wel de meest gebruikte monnikskap in de bostuin, is niet maatgevend voor alle soorten. Vele bloeien al eerder in het jaar. De meeste monnikskappen bloeien met blauwe bloemen, maar ik heb ook wel een zwak voor de ivoorwitte *Aconitum septentrionale* 'Ivorine' of de sierlijke, bleekgele *Aconitum vulparia*. De bladeren zijn diep ingesneden en dragen bij aan de sierwaarde. Deze planten hebben moeite met extreem droge grond. Zorg dus voor voldoende humusrijke grond, zodat het water beter gebufferd wordt.

▼ **Aconitum carmichaelii 'Arendsii'**

Actaea

Zilverkaars

VASTE PLANT, LICHTE TOT MIDDEN SCHADUW, KRUIDLAAG

De doorbraak voor de zilverkaars kwam met de bruinbladige cultivars van *Actaea*. 'Brunette' bijvoorbeeld heeft de weg gebaand voor veel meer bruinbladige cultivars, waarvan ik de 'Chocoholic' op zijn minst de leukste cultivarnaam vind hebben. Maar er zijn nog veel meer mooie zilverkaarsen, maar dan met groen blad. De witte vruchten van *Actaea pachypoda* zijn een feest in de herfsttuin. De elegante bloemen van de 'Queen of Sheba' die bijna manshoog kan worden en de vriendelijk roze bloemen van de 'Pink Spike' - er is genoeg om je over

▲ **Actaea racemosa 'Queen of Sheba'**

te verheugen. De vruchten van veel soorten zijn zwart, niet alle overigens, en giftig. Nu smaken vrijwel alle giftige vruchten ook uitgesproken smerig, maar om *Actaea* in de schooltuin van de basisschool te planten is misschien niet het beste idee. Overigens wordt de oude naam *Cimicifuga* voor de zilverkaars ook nog regelmatig gebruikt. Dus als je in een kwekerijcatalogus de *Actaea* niet kunt vinden, blader dan even verder naar de C.

Adiantum

Hoefijzervaren of Venushaar

VAREN, MIDDEN TOT ZWARE SCHADUW, KRUIDLAAG

De wetenschappelijke naam van deze fijnzinnige bosvaren is afgeleid van het Griekse woord 'adi-

◀ **Adiantum pedatum var. Aleuticum**

antos', dat 'niet nat wordend' betekent. De bladeren van deze varen nemen namelijk geen water op, ook niet als je ze onder water houdt; ze blijven droog. Er zijn serieus veel Adiantum-soorten, ongeveer 200, maar verreweg de meeste kunnen in ons klimaat niet buiten. De bekendste tuinsoort is Adiantum pedatum. Hiervan is ook een selectie met een gegolfde bladrand, 'Imbricatum'. Het zijn verrassend sterke varens, ondanks hun wat fragiele uiterlijk. Ze staan bij voorkeur op een windluw plekje. In de volle wind beschadigt het blad snel en wordt dan bruin aan de randen. Hoefijzervaren of venushaar is niet wintergroen, maar sterft in de vroege winter af en komt dan in het voorjaar weer op.

▲ *Aegopodium podagraria* 'Variegatum'

Aegopodium

Zevenblad

VASTE PLANT, MIDDEN SCHADUW, KRUIDLAAG OF BODEMBEDEKKER

Een controversiële plant die door veel tuiniers gehaat wordt. En dat is begrijpelijk; zevenblad is een extreme woekeraar die zich niet eenvoudig laat verwijderen. Tot zover het slechte nieuws. Het goede nieuws is de andere kant van de medaille. Het is een zeer succesvolle bodembedekker die het onder moeilijke omstandigheden uitstekend doet. De compromisvariant is het bontbladig zevenblad. Dat woekert wel, maar minder uitbundig en is toch een prima bodembedekker. Ik heb die plant

weleens toegepast op arme zandgrond en daar was hij zeer succesvol, terwijl andere bodembedekkers het lieten afweten. Voor de zekerheid: het is een goed idee om zevenblad, ook de bonte vorm, alleen toe te passen in een plantgebied dat omgeven is met graspaden die regelmatig gemaaid worden. Daar kan hij namelijk helemaal niet tegen, regelmatig maaien. Zo houd je hem letterlijk binnen de perken.

Ajuga

Zenegroen

VASTE PLANT, LICHTE TOT MIDDEN SCHADUW, KRUIDLAAG OF BODEMBEDEKKER

Het zal ongetwijfeld aan mij liggen, maar ik ben niet altijd succesvol met het toepassen van zene-

▲ *Ajuga tenorii* 'Valfredda' (Chocolate Chip)

groen. Op een te droge grond ontwikkelt zich vaak een bladschimmeltje dat naar de beeldende naam meeldauw luistert. Maar onder goede omstandigheden zie ik zenegroen zich in tuinen van anderen vaak prima ontwikkelen. Ajuga vormt dan flinke plakkaten van glimmend groene of bruine bladeren waarboven in de vroege zomer de blauwpaarse, staande bloemen verschijnen. Er zijn steeds meer selecties, vele bruinbladig of zelfs met bonte bladeren. Een bijzondere verschijning vind ik nog altijd de smalbladige 'Valfredda' (Chocolate Chip), die wat kleiner blijft dan veel andere cultivars. Maar als ik door de oude catalogus van de

vroegere vasteplantenkwekerij Ploeger blader, valt mijn oog op de stokoude cultivar Ajuga reptans 'Rosea' en neem ik me voor deze robuust ogende, roze bloeiende cultivar ook weer eens te gebruiken. Overigens is het inheemse zenegroen ook aantrekkelijk voor bijen.

Alchemilla

Vrouwenmantel

VASTE PLANT, LICHTE TOT MIDDEN SCHADUW, KRUIDLAAG OF BODEMBEDEKKER

Vrouwenmantel is een supersterke vaste plant. Het maakt deze plant amper iets uit of hij nu in de zon of de schaduw staat. In hete zomers is een standplaats in de zon duidelijk minder geliefd, maar dat laat de vrouwenmantel dan ook direct zien door slap te gaan hangen. De waterdruppeltjes die zo decoratief op het blad van de vrouwenmantel kunnen liggen, zijn voor een deel 'zweetdruppels' van de plant zelf. Veel planten kunnen transpireren, maar de bladvorm van vrouwenmantel zorgt ervoor dat het zweet er

▼ *Alchemilla erythropoda*

niet afrolt, maar zich in grotere druppels op het blad verzamelt. Het kan een beetje een overenthousiaste plant zijn, zeker de bekendste soort, *Alchemilla mollis*. Vrouwenmantel zaait zich namelijk nogal gemakkelijk uit en het worden flinke planten. Heb je wat minder ruimte te vullen, gebruik dan liever de *Alchemilla erythropoda*. Voor mensen met geel-angst vermeld ik expliciet dat vrouwenmantel weliswaar geel bloeit, maar dat het zo'n bescheiden geeltint is dat je daar niet bang voor hoeft te zijn.

Allium

Look

BOLGEWAS, LICHTE TOT MIDDEN
SCHADUW, KRUIDLAAG

De uienfamilie bestaat vooral uit zanaanbidders, maar gelukkig zijn er ook uitjes die van een uitje naar het bos houden, zo schreef ik in mijn vorige schaduwplantenboek. Wat een grapjas. Maar het is waar, ik ben dol op deze bolgewassen en ben dan ook blij dat er bosuien bestaan. Met afstand de bekendste van de schaduwminnende uien is *Allium ursinum*, de daslook. Een supersuccesvolle plant kan het zijn; je hele schaduwhoek kan er zomaar mee volgroeien. Voor sommige tuiniers, zeker voor degenen die niet van de uienlucht houden, is dat een reden om daslook te mijden. Minder bekend zijn *Allium sicutum* subsp. *bulgaricum* (vroeger *Nectaroscordum*)

▲ *Allium ursinum*

met knikkende crèmegele bloemen, *Allium triquetrum* die ook een beetje woekerneigingen heeft en *Allium victorialis* die lijkt op een lelietje-van-dalen maar dan met witte bieslookbloemen. De laatste woekert niet en is net zoals de daslook eetbaar (een bijkomend voordeel).

Amorphophallus

Konjak

KNOLGEWAS, MIDDEN TOT ZWARE
SCHADUW, KRUIDLAAG

Voodooolie is de ook vaak gebruikte Nederlandse naam voor dit knolgewas. Deze naam past ook goed bij het exotische uiterlijk van deze plant. Laat in het voorjaar verschijnen de bladeren, maar al daarvóór is de bloem boven

▲ *Amorphophallus konjac*

de grond gekomen. Het is een plant uit de familie van de aronskelken, een clubje dat niet bekendstaat om zijn heerlijke bloesemgeuren. Dat geldt ook voor de konjak. De geslachtsnaam *Amorphophallus* is zo mogelijk nog minder vleierend. Vormeloze penis is de letterlijke vertaling... De planten vormen meestal maar één of enkele bladeren, die handvormig zijn en aan een lange bladsteel zitten. Het is zeker een interessante plant, al was het maar omdat de vruchtkolven veel sierwaarde hebben. Maar dan moeten de stinkbloemen wel eerst bestoven worden, misschien een leuk klusje voor een mestkever?

▲ *Amelanchier canadensis* 'Glenform' (Rainbow Pillar)

Amelanchier

Krentenboompje

STRIJKEN OF KLEINE BOMEN, LICHTE TOT
ZWARE SCHADUW, BOOM OF STRUIKLAAG

Ik was altijd een groot fan van het krentenboompje. De vriendelijke bloesem in het voorjaar, de bronsbruine bladeren bij het uitlopen en de mooie herfstkleur van de meeste soorten gaven mij voldoende reden om deze flinke struiken of kleine bomen te gebruiken in mijn tuinontwerpen. Maar de afgelopen jaren ben ik een beetje gaan twifelen. In hete en droge zomers functioneert het krentenboompje duidelijk minder goed. Koelte en regelmatig een buitje regen bevallen beslist beter. Klimaatbestendig is dan ook zeker niet de beste omschrijving van deze plan-

▲ *Anemone hupehensis* 'Prinz Heinrich'

► *Anemone hybrida* 'Honorine Jobert'

ten. Maar goed, dit is geen reden om de Amelanchier volledig af te schrijven, zeker niet nu er steeds meer goede vruchtrassen worden geïntroduceerd zoals de Amelanchier alnifolia 'Honeywood' en 'Northline'. Ook de slank opgaand groeiende Amelanchier canadensis 'Glenform' (Rainbow Pillar), die ook voor kleinere tuinen heel geschikt is, heeft prima vruchten. Zorg er wel voor dat je de vogels voorblijft, want die zijn ook dol op de vruchten van het krentenboompje.

Anemone

Anemoon

VASTE PLANT OF BOLGEWAS, LICHTE TOT MIDDEN SCHADUW, KRUIDLAAG

De vroeg in het voorjaar bloeiende bosanemoontjes in de tuin zijn heel verschillend van de flinke stoere herfstanemonen. Zo verschillend dat je ze bijna tot verschillende plantengeslachten zou willen maken. Anemone blanda, Anemone nemorosa en Anemone ranunculoides zijn de bekendste soorten van de vroege voorjaarsbloeiers. Kleine sierlijke plantjes die je vaak als bolletjes plant en die in een lekkere bosgrond rustig gaan verwilderen. Je hebt er geen kind aan, want in de zomer trekken ze zich vaak al weer terug om plaats te maken voor de wat later in het jaar actief wordende vaste planten. Via de al weer iets flinkere Anemone x lesseri en Anemone silvestris bewegen we ons

▲ Anemone hybrida 'Hadspen Abundance'

door het jaar heen naar de herfstanemonen. Dit zijn niet te missen tuinplanten, die in sommige gevallen bijna manshoog kunnen worden. De bekendste is wel de Anemone x hybrida 'Honorable Jobert' die al in het midden van de 19de eeuw in een privétuin in Frankrijk werd gevonden, en nog steeds heel populair is. De laatste jaren zijn er steeds meer kruisingen geïntroduceerd tussen de zomerbloeiende Anemone rivularis en de herfstanemonen. Deze hebben de voordelen van beide soorten, een goede bloei, niet al te hoog, een mooie kleur op de achterkant van de bloemen en niet al te woekerend. Want dat kan soms wel een probleem zijn, met als meest in het oog springende voorbeeld de Anemone tomentosa 'Robustissima'. Als je die eenmaal hebt geplant, wordt deze weer weggrijpen een uitdaging.

Aquilegia

Akelei

VASTE PLANT, LICHTE TOT MIDDEN SCHADUW, KRUIDLAAG

Akelei is een fantastische plant voor de loszinnige tuinier. De plant gedraagt zich namelijk nogal losjes. Doordat akeleien zich nogal gemakkelijk uitzaaien, komen ze altijd op een onverwachte plek in je tuin weer op, ook tussen de tegels... Dat is een voordeel en nadeel tegelijkertijd. Je tuin wordt opgesierd door de elegante bloemen die zich heerlijk tussen de andere planten door weven, maar verwacht niet dat je perkje met akeleien er volgend jaar nog net zo leuk bij staat als het jaar daarvoor. Strooi-goed is het dus. Er zijn veel selecties

▲ Aquilegia vulgaris

gemaakt van de gewone Aquilegia vulgaris, waaronder veel dubbelbloemige. Die zijn niet van het uitzaaien overigens. Zelf heb ik ze in mijn tuin in de lichte schaduw gewoon maar een beetje laten gaan en er staan nu kleurtjes die ik zeker niet geplant heb en ook niet op de plekken waar ik ze heb bedacht. Ach...

Arisaema

Jan op de preekstoel of Cobralielie

KNOLGEWAS OF VASTE PLANT, MIDDEN SCHADUW, KRUIDLAAG

Een tegendraadse tuinplant uit de familie van de aronskelken. Hele tijden van het jaar kan de cobralielie uit het oog verdwenen zijn om dan plotseling weer op te duiken met decoratief blad. Ook fraai zijn de vruchtkolven die in het najaar verschijnen. Ze beginnen vaak groen, maar kunnen mooi doorkleuren. Het is een plantengeslacht dat niet zo geschikt is voor de beginnende tuinier. De cobralielie kan soms maar een enkel blad per jaar produceren, de bloemen bloeien

◀ Arisaema taiwanense

BIJZONDERE EIGENSCHAPPEN

Het is voor de gemiddelde tuinier best ingewikkeld om planten te selecteren die het juist in haar of zijn tuin goed zullen doen. Ook moet je maar net weten wat je nu eigenlijk precies wilt. Daarom heb ik op de volgende bladzijden alvast een voorselectie gemaakt van die planten die er wat mij betreft echt uitspringen. In de Plantenlijst staan de beschrijvingen, zodat je goed kunt bepalen of deze ook geschikt zijn voor een specifieke grondsoort, en welke mate van schaduw de plant of struik kan hebben. Maar het is géén exacte wetenschap. Het is ervaringsdeskundigheid. Dus het kan zijn dat je zelf andere ervaringen hebt met een plant. Zo komen we weer terecht op het heerlijke gebied van het tuinieren. Want daarvan is de kern nu eenmaal: al doende leert men.

OPVALLEND BLAD

◀ Begonia grandis

Brunnera

Coniogramme

Heuchera

Hosta

Impatiens

▶ Podophyllum 'Spotty Dotty'

Schefflera taiwaniana

MOOIE HERFSTKLEUR

◀ Acer

Enkianthus

Fothergilla

Oxydendrum

Parthenocissus

▶ Rhus

Sapium japonicum
(Neoshirakia japonicum)

Stewartia

WINTERGROEN

◀ Carex

Daphniphyllum

Distylium

Eurya

Fatsia

Liriope

▶ Skimmia

Taxus

